

О. О. Прядко

ДОМАНТІВСЬКЕ ГОРОДИЩЕ В ГИРЛІ р. СУПІЙ

Стаття присвячена результатам пошукових археологічних досліджень 2015—2017 рр. на території с. Домантове Золотоніського району Черкаської області (село відселене в кінці 1950-х рр. у зв'язку з будівництвом Кременчуцького водосховища). Проаналізовано матеріали виявлені, як на території городища так і найближчої округи. Подано детальний опис археологічної пам'ятки. Розглянута теза про можливий варіант локалізації літописної Дубниці у гирлі р. Супій. Наведено аналогії з найближчими фортецями Переяславської землі в гирлах річок Трубіж та Сула — відповідно літописні містечка Устя і Воїнь.

Ключові слова: Домантове, Переяславська земля, Дубниця, городище, замок, укріплений посад, давньоруський час, гирло р. Супій.

Літописна Дубниця згадана в літописі під 1155 р. у подіях пов'язаними з приходом половців на Переяславщину: «Том же льть придоша изнова половци на мир и стаща по Дубницю или верх Супоя» (Ипатьевская..., стб. 482, с. 331; Літопис... 1989, с. 550). Без чітких топографічних орієнтирів дослідники запропоновували різні версії локалізації літописного міста. Так, Н. П. Барсов припустив можливість знаходження останньої в с. Піддубівка на р. Перевід (1865, с. 36—37). М. О. Максимович та В. Г. Ляскоронський пов'язували із залишками городища в с. Бубнів на р. Орхівка. Маючи за основний аргумент подібну назву містечка — Дубків (город Дубков), (Максимович 1880, с. 747—783; Ляскоронський 1903, с. 151, 168). О. М. Андріяшев розташовував Дубницю у гирлі р. Супій, але помилково вказуючи на залишки укріплень в с. Бубнів (1931, с. 13—17). Л. Є. Махновець також розміщує літописний

населений пункт в гирлі р. Супій, але з невірною прив'язкою до городища с. Бубнівська Слобідка Золотоніського р-ну Черкаської обл. (Літопис... 1989, с. 550).

Найбільшою проблемою з локалізацією літописної Дубниці серед вище зазначеної когорти дослідників пов'язана з недостатнім ступенем вивчення мікрорегіону. До 2015 р. було виявлено та уведено до наукового обігу лише городище поблизу с. Бубнівська Слобідка Золотоніського району Черкаської області (Кучера та ін. 1984, с. 67). Хоча сигнали про наявність не атрибутованих земляних укріплень в зазначеному регіоні присутні в роботах: О. М. Максимовича (1880, с. 747—783), К. Ф. Кушніра-Марченка (1948, арк. 1—22), М. Ф. Пономаренка (1991, с. 1—71).

На території відселеного с. Домантове Золотоніського району Черкаської області здійснювали збори археологічних матеріалів з 1960-х рр. М. Ф. Пономаренко та В. Ф. Почепцов (1991, с. 1—71; 2002, с. 1—64). Крім цього матеріали давньоруського часу із зазначеного пункту присутні в експозиціях Золотоніського та Домантівського музеїв. В Золотоніському краєзнавчому музеї зберігаються фрагменти кераміки від горшків та амфор, наконечник списа, залізна сокира скандинавського типу (Прядко 2018, с. 50—58). Експозицію Домантівського краєзнавчого музею презентують лише фрагменти кераміки XI — першої половини XIII ст. Хоча за свідченням його директора В. Ф. Почепцова раніше доповнювали: хрест-енколпійон, західноєвропейський денарій та залізна сокира з «бороною» (Прядко 2018, с. 50—58). Історію виявлення знахідок з Домантівсько городища доповнює праця С. Чайки в якій опубліко-

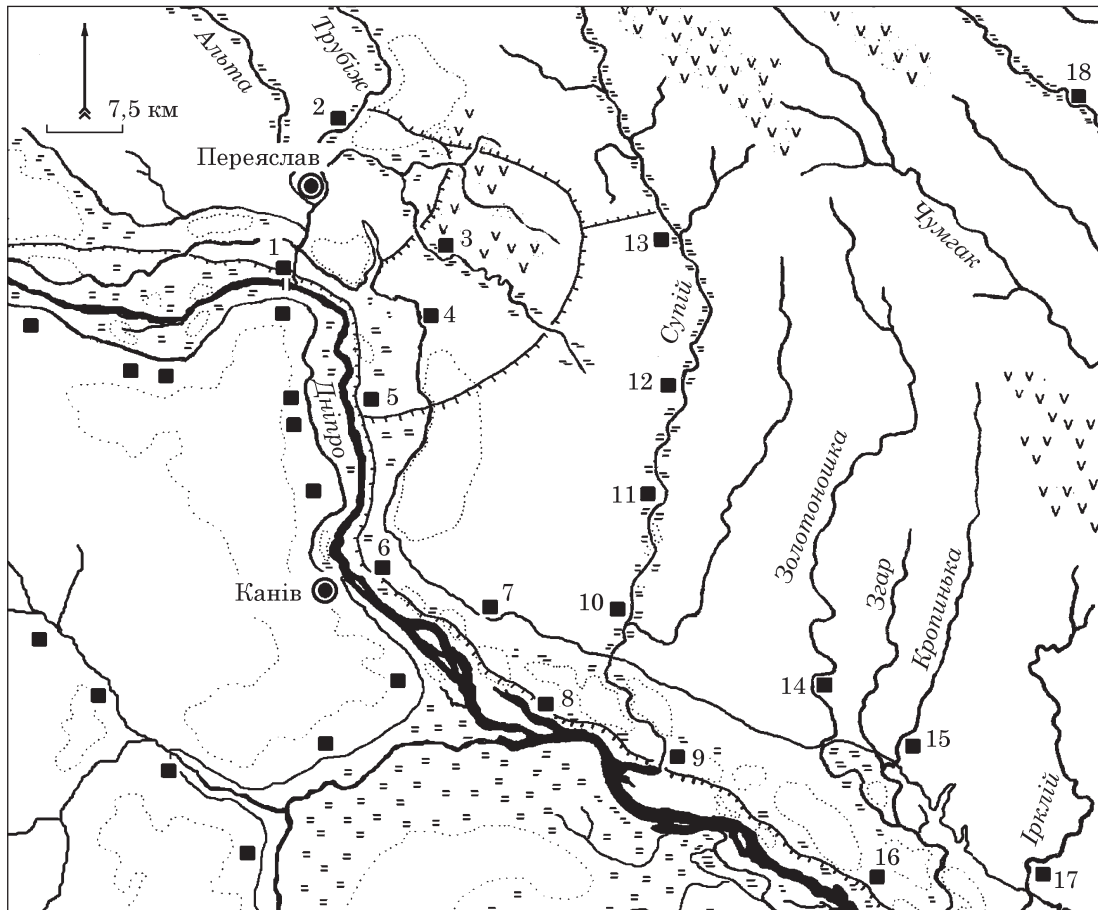

Рис. 1. План-схема регіону дослідження: 1 — Андруші (літописне Устя); 2 — Гайшин; 3 — Вінинці; 4 — Циблі; 5 — Городище; 6 — Ліпляве; 7 — Бубнівська Слобідка; 8 — Бубнів; 9 — Домантове; 10 — Піщане (літописний Пісочен); 11 — Гельмязів; 12 — Каленики; 13 — Ташань; 14 — Золотоноша; 15 — Кропивня; 16 — Залізьки; 17 — Іркліїв; 18 — Гребінка

вано випадкову знахідку хреста—енколпіона XII ст. (2011, с. 98). За його ж свідченням тут же було знайдено «любителями старовини» ще близько восьми натільних хрестиків давньоруського часу, доля яких нам не відома (Прядко 2018, с. 55).

Городище Домантове. Розташовується за 1,5 км на північ від давнього річища Дніпра — Долгуна (рис. 1, 2). Пам'ятка займає південну частину видовженої піщаної дюни розмірами $1,8 \times 1,1 \times 300$ м (125 га). Із заходу це напівострівне підвищення обводнене заболоченою заплавою давнього русла Супою (на даний час річище змістилось на 2,6 км на захід). З півдня знаходиться оз. Солонцеве, яке приймало раніше в себе лівобічну притоку р. Рудку (інша назва Чумбурка). А з півночі та сходу до вказаного узвишся примикають алювіальні піщані дюни, помережені безліччю заболочених проток і стариць. Навколишні алювіальні підняття заліснені кущами (шелюга гостролиста — лат. *Salix acutifolia Willd.*) та деревами різних порід. Вказана топографічна ситуація і на сьогодні робить суходільне пересування в цій місцевості проблематичною, а місцями неможли-

вою. Зазначені природно-географічні умови є вагомим аргументом на користь переваги водного шляху не тільки для укріпленого поселення, а й мікрорегіону загалом.

При обстеженні пам'ятки з'ясувалося, що городище круглої форми (північна частина частково зруйнована водами річки), розташовується на підвищенні лівого берега р. Супій, за 250 м на північний захід від колишньої рибартілі та за 6,5 км від сучасного с. Домантове Золотоніського р-ну Черкаської обл. (рис. 4). Розміри городища: 65×63 м (0,4 га). Висота від рівня заплави 7 м, з півдня, сходу та заходу 3—3,5 м. Поверхня задернована, поросла кущами і деревами. На рукописному плані Даниїла де Боскета від 1746 р. це городище позначене в центрі замку поруч з р. Супій у вигляді панівного підвищення круглої форми (рис. 3: 1; РДВІА, ф. 846, спр. 21904). Розміри городища за Д. де Боскетом 50×40 сажень (106×85 м — *О. П.*). Сучасний стан пам'ятки не відображає повної фортифікаційної ситуації, що пов'язано з поновленням укріплень в середині XVI ст. над залишками городища XI — першої половини XIII ст., а також бурхливим розвитком населеного пункту в XVII—XVIII ст.

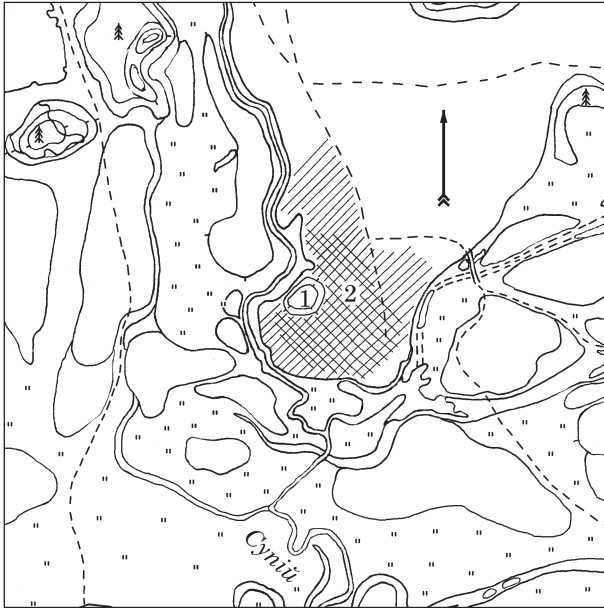

Рис. 2. План-схема Домантівського мікрорегіону: 1 — городище; 2 — укріплений посад (площа поширення матеріалів: *нахресна штриховка* — початок XI — перша половина XIII ст.; *штриховка* — XVII—XVIII ст.)

Детальний план фортеці Д. де Боскета фіксує і межі укріпленого посаду містечка середини XVIII ст. в межах 200×165 сажень (426×352 м — *О. П.*). Вказані розміри фактично маркують лінію поширення матеріалів давньоруського часу (рис. 3). На сьогодні рови від замку та посаду візуально майже не простежуються, але їх добре помітно на супутникових знімках.

Знахідки. Археологічний матеріал з пам'ятки Домантівське городище представлений трьома хронологічними рівнями. Давньоруський керамічний матеріал зібраний поблизу городища відноситься переважно до XI — XIII ст., Серед нього, за характерною формою манжето подібного вінця, можемо виділити ранню групу знахідок, яка датується кінцем X — першою половиною XIII ст. (рис. 5: 1—8). Наступну групу посуду складають вінця другої половини XI — кінця XI ст. (рис. 5: 9, 10). На горщиках XII — першої половини XIII ст. край вінця загнутий до середини і заокруглений у вигляді валика (рис. 5: 21—33). Датування посуду здійснено за аналогічними знахідками з різних пунктів Середньої Наддніпряниці (Товкайло, Тетеря 2003, с. 46—48; Довженко та ін. 1966, с. 124, табл. VII; Петрашенко 2004, с. 211, рис. 31: 2—25). Знайдено також пряслице із пірофілітового сланцю темно-сірого кольору (рис. 5: 1). Його розміри: $2,2 \times 1,6$ см, діаметр отвору — 0,9 мм. Крім цього виявлено поодинокі фрагменти сколів пірофілітового сланцю. Поширення знахідок давньоруського часу поблизу городища фіксується в межах 300×290 м (9,1 га).

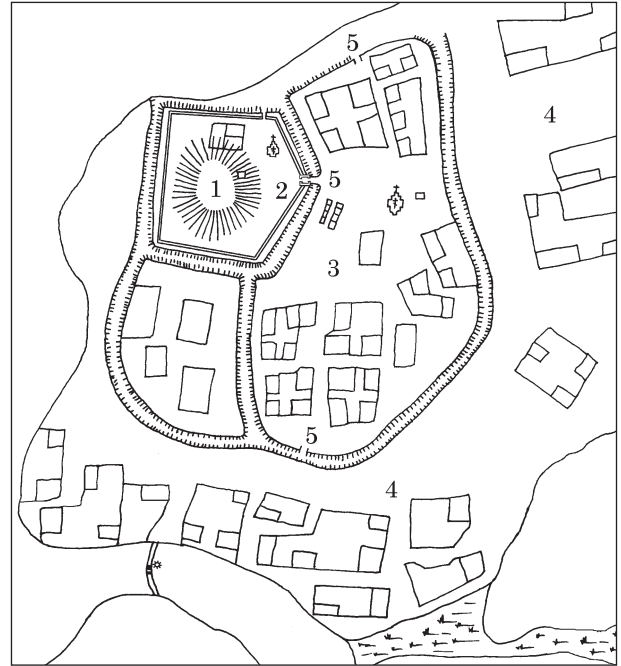

Рис. 3. Прорис рукописної карти Данила де Боскета 1746 р.: 1 — городище Давньої Русі; 2 — замок, середина XVI — XVIII ст.); 3 — форштадт, передгороддя; 4 — слобода; 5 — брами фортеці

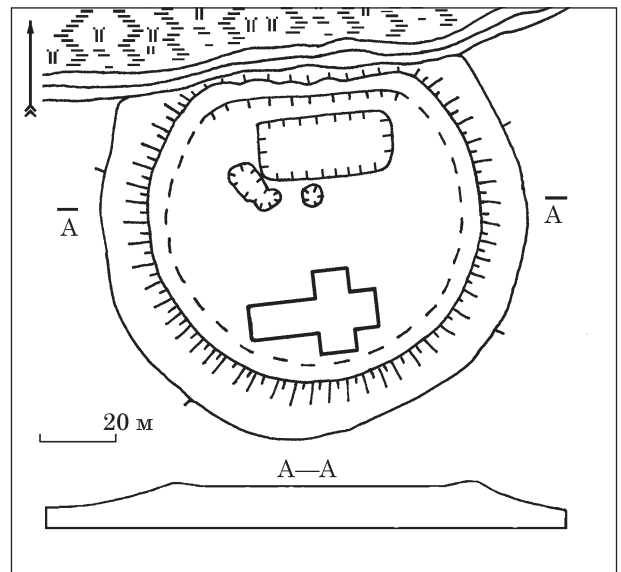

Рис. 4. План-схема городища Домантове

Наступну групу кераміки представлено 29 фрагментами вінця, верхніх частин посудин та донець (рис. 6: 1—29). Горщики цієї групи мають потовщені вінця у формі ромба. Край вінця спрямований паралельно денцю горщика, або ж нахилений під незначним кутом до центральної осі посудини. З внутрішньої сторони вінця присутня виїмка для покриття. Ця група за ідентичними знахідками датована другою половиною XV — XVI ст. (Оногда 2006, с. 419—424). Аналогічну кераміку серед найближчої округи виявлено в м. Черкаси на території колишнього Комсомоль-

Рис. 5. Знахідки із городища Домантове: 1—33 — кераміка; 34 — пірофіліт; 1—34 — кінець X — перша половина XIII ст.

ського парку (нині сквер ім. Б. Хмельницького) та вул. Смілянської 2 (Купштан, Ласковський 2016, с. 140, рис. 113: 1—3; с. 140, рис. 116: 2, 11). На лівому березі Дніпра ідентична кераміка виявлена на поселенні Мальоване (на карті 1650 р., Гійома де Боплана позначене, як *Moulowencze*), що поблизу с. Піщане Золотоніського району Черкаської області (Чайка 2011, с. 132, рис. 32: 13—16), а також на поселенні Залізьки 2 (поблизу однойменного села, яке в кінці 1950-х рр., переселене), при лівому березі р. Соболиця (Марченко та ін. 2020, с. 240). Поширення знахідок другої половини XV — XVI ст. зафіксовано в межах 290 × 280 м (0,9 га). Присутність цієї групи кераміки та її датування підтверджує інформацію про пер-

шу письмову згадку Домантова (*Domantow*) у гирлі Супою в 1536 р. (АЮЗР 1893, с. 86, 89).

Заключну групу знахідок з пам'ятки складають фрагменти вінець, стінок та донець XVII—XVIII ст. (рис. 7, 8). Загальна кількість зібраних екземплярів складає 46 фрагментів вінець. Вони характеризуються наявністю прямого вінця із незначним потовщенням верхнього краю та яскраво або слабо вираженого валика посередині (рис. 7: 2—13). Вінця цього різновиду мають переважно сірий та сіро-коричневий колір. Присутні серед цієї групи і знахідки кераміки, вкриті зеленою поливою по верхньому краю та верхній частині вінця (рис. 7: 1, 4, 12, 16, 17). Незначну кількість кераміки складають горщики,

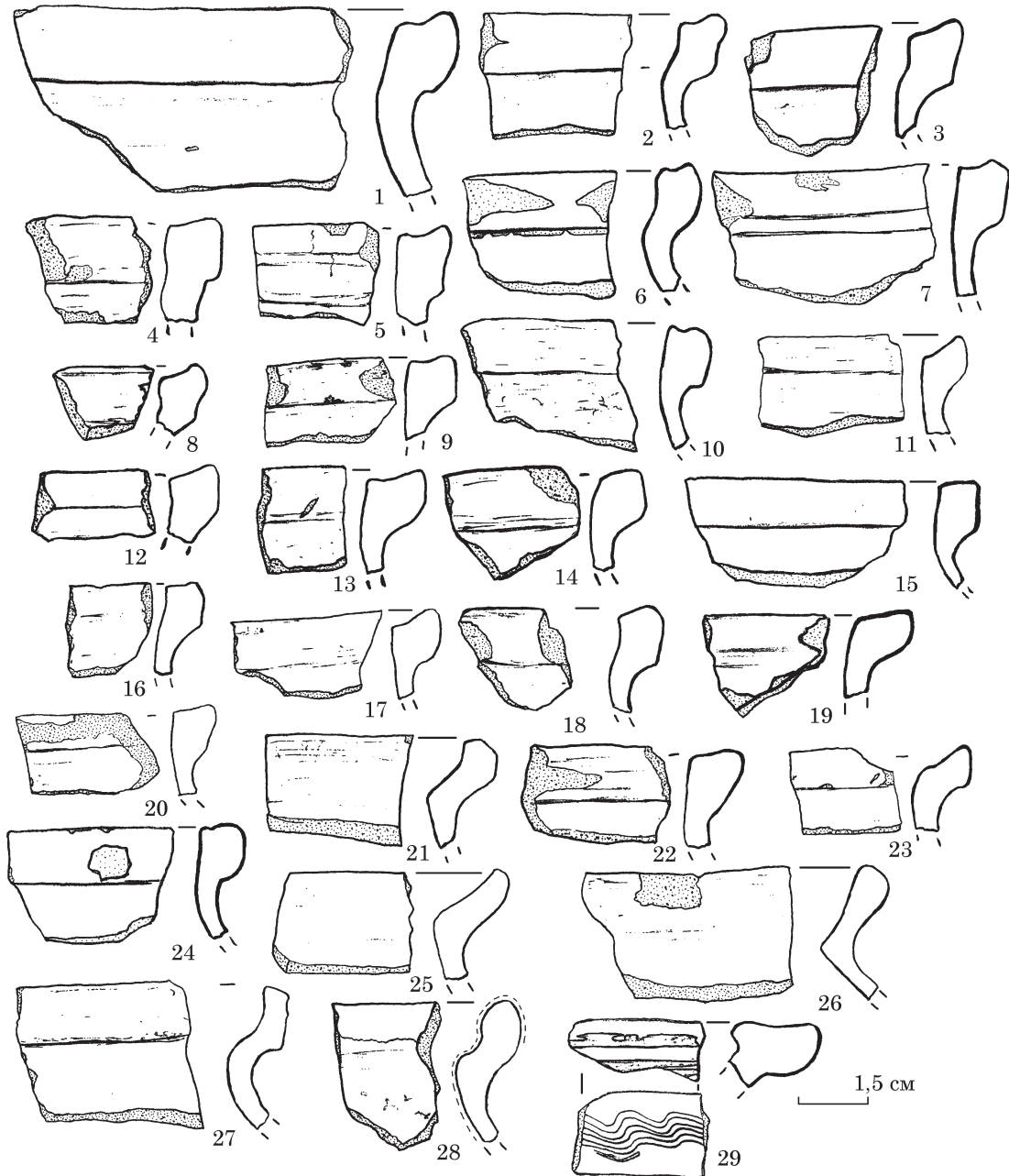

Рис. 6. Знахідки із городища Домантове, друга половина XV — XVI ст.

прикрашені опискою з ліній та хвиль, розміщених по вінцю та шийці. По верхньому краю вінця у п'яťох горщиках зафіксовано штампований орнамент у вигляді коротких горизонтальних ліній (рис. 7: 8, 27; 8: 1, 4, 9). Присутні також вінця із защипами (рис. 7: 1, 2, 5). Крім цього зібрано дрібні фрагменти віконного скла, кахель з рослинним орнаментом, мушкетний кремій, крем'яни, точильні бруски, кістки тварин (ВРХ), зі слідами обробки та інше. Поширення знахідок початку XVII — XVIII ст. зафіксовано в межах 600 × 350 м (16,8 га), (Прядко 2015, с. 23, 24; 2017, с. 23—26).

За 2,4 км на північний захід від досліджуваної пам'ятки та за 5,9 км на південь від сучасного с. Домантове було виявлено

багатошарове поселення, яке на нашу думку має безпосереднє відношення до городища. Знахідки концентруються на піщаному дюнному підвищенні розмірами 470 × 170 м. З півдня та заходу це узвишшя обводнене заболоченою заплавою давнього русла р. Супій (сучасна назва ур. Старий Супій). А з півночі та сходу обмежене давніми старицями та меандрами. Топографія цього поселення вказує на майже острівне її походження (рис. 9).

На поверхні дюни, яка частково розорюється зібрано колекцію уламків ліпного посуду. Переважно це вінчики та стінки, які за випалом, формою та домішками пов'язані з епохою бронзи. Ці знахідки поширюються на площі 300 × 90 м, переважно у західній частині підвищення.

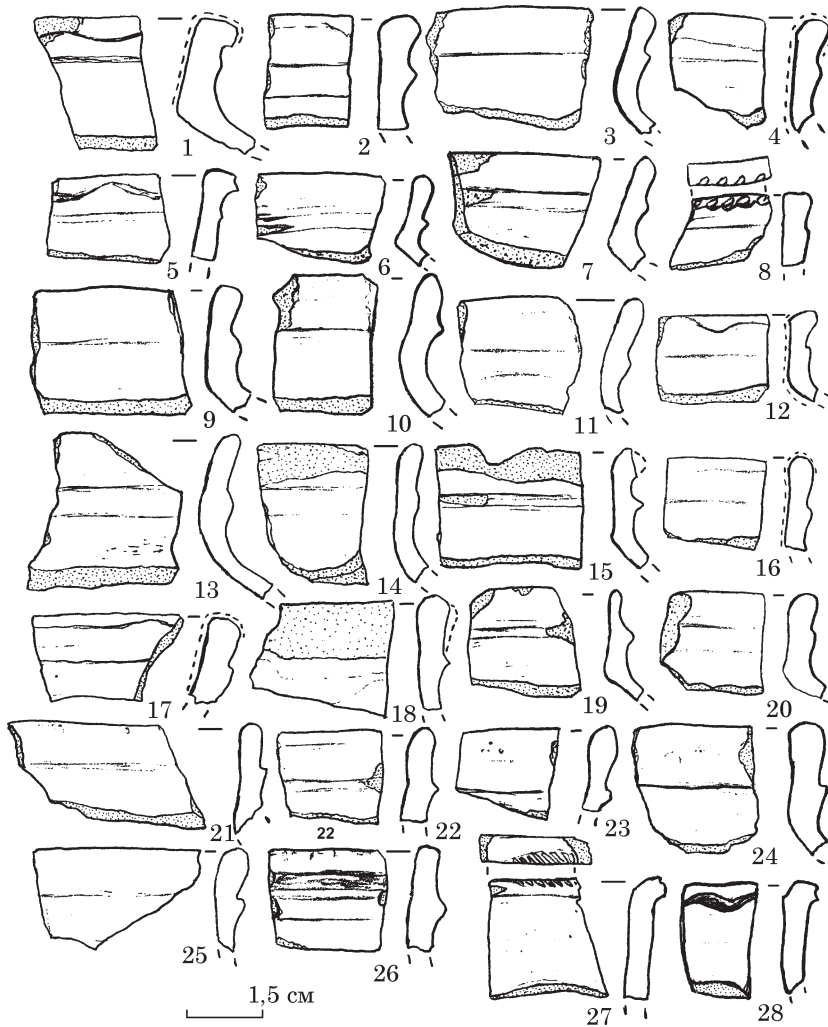

Рис. 7. Знахідки із городища Домантове, XVII—XVIII ст.

Наступну групу складають знахідки другої половини XIII — початку XV ст. Керамічний матеріал цього часу представлений 8 вінцями, стінками з візним орнаментом у вигляді горизонтальних ліній, денцями (рис. 9: 4—11). Колір глини від білого до світло-сірого. Тісто містить домішки піску та слюди. Вінця горщиків мають незначні потовщення і початковий відгин, який загнутий досередини краю. Поширення знахідок фіксується в межах 180 × 160 м (3,5 га). Аналогічну кераміку серед найближчої округи виявлено в с. Комарівка Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл. (Беляєва, Кубишев 1995, с. 40, рис. 31: 1—7; с. 46; рис. 36: 1—3), в с. Сушки Канівського р-ну Черкаської обл. (Кучера 1987, рис. 35, 1—4), в м. Черкаси (Куштан, Ласковський 2016, с. 134, рис. 105: 1—6; рис. 106: 1—4), в с. Шабельники Черкаського р-ну Черкаської обл. (Капустін 2011, с. 122, рис. 2: 6—8).

Розташування поселення з матеріалами другої половини XIII — початку XV ст. поряд з городищем в гирлі р. Супій вказує на можливий варіант переходу вцілілого населення на нове місце. Обрання нового місця мало і символічне значення. На території Переяс-

лавської Лівобережжя за археологічними даними відомо два городища (Воїнська Гребля та Бубнівська Слобідка), які після зруйнування в другій половині XIII ст. використовувались лише, як місце для могильника (Довженок та ін. 1966, с. 67—68; Беляшевський 1905, с. 35—37).

Таким чином, вищенаведені археологічні матеріали вказують, що в давньоруський час у гирлі р. Супій існував значний укріплений населений пункт. Він відрізняється від звичайних поселень порівняно великою площею, а також керамікою раннього періоду (кінець X — початок XI ст.), яка для південно-східної частини Переяславської землі досить рідкісна. За вказаними ознаками поселення в гирлі Супою цілком може бути ототожнене з літописною Дубницею. Навіть одноразова згадка в літописі виділяє цей пункт серед інших укріплених поселень Переяславщини. Подібна практика будівництва фортець з функцією пристані при впадінні значного по розмірах допливу в головну водойму Середньої Наддніпрянщини не поодинокі. Слід згадати літописні Устя та Воїнь, в гирлах річок Трубіж та Сула (Кучера 1968, с. 244—249; Довженок та ін. 1966, с. 67, 68). Розташовува-

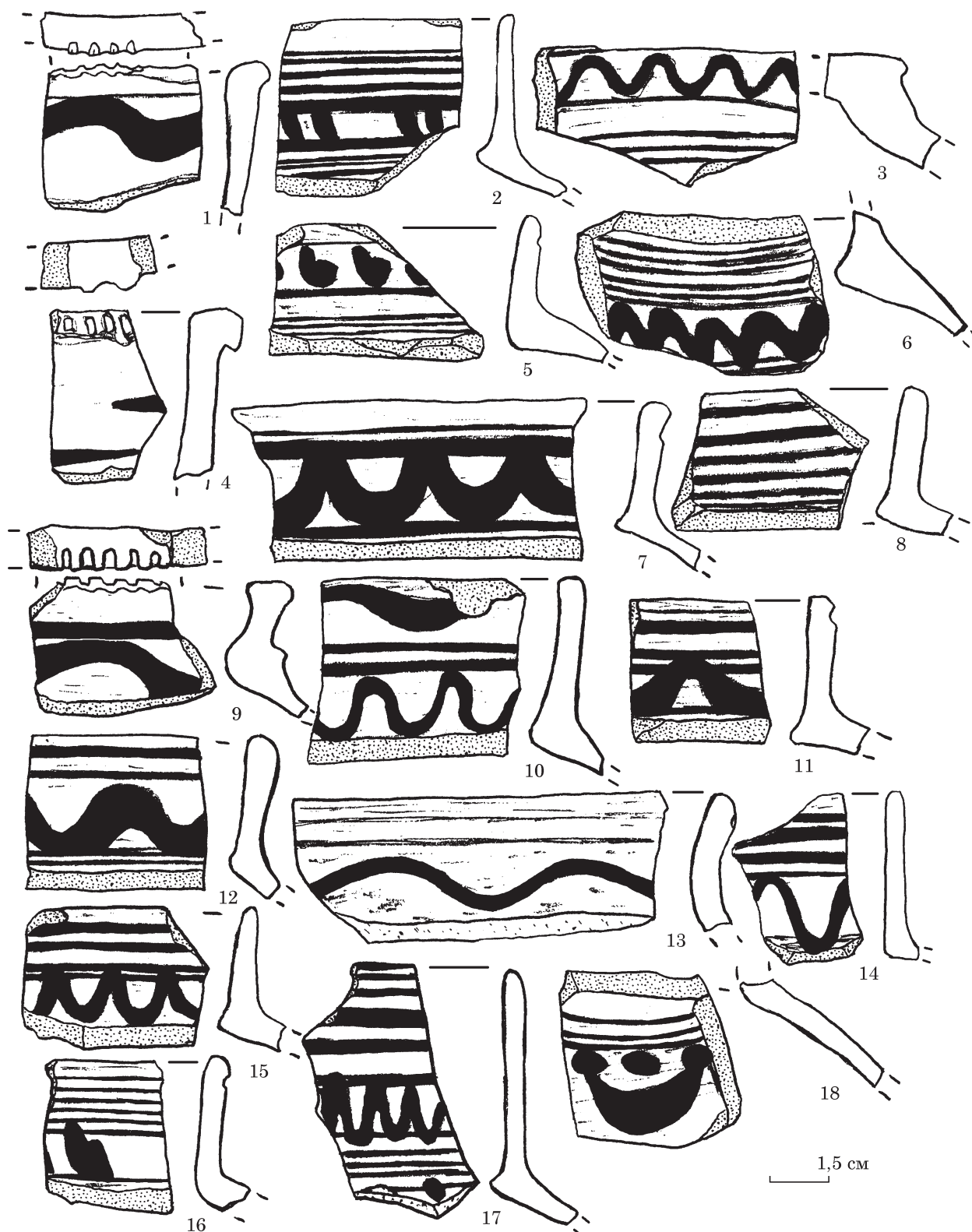

Рис. 8. Знахідки із городища Домантове, XVII—XVIII ст.

лись вони за 1,4 та 2,8 км від місця впадіння вказаних річок. Особливістю виділяється літописний Воїнь, який окрім пристані, був ще й потужною гаванню, на шляху до Північного Причорномор'я та Візантії.

Варто зазначити, що Домантівське городище входило до складу Дніпровської обо-

ронної лінії, яка включала й «Змійові вали», рів яких обернений до р. Дніпро. Серед цієї когорти фортець частина затоплена водосховищами: городище поблизу с. Андруші Переяслав-Хмельницький р-н Київська обл. (літописне Устя; Кучера 1968, с. 244—249), городище поблизу с. Городище Переяслав-

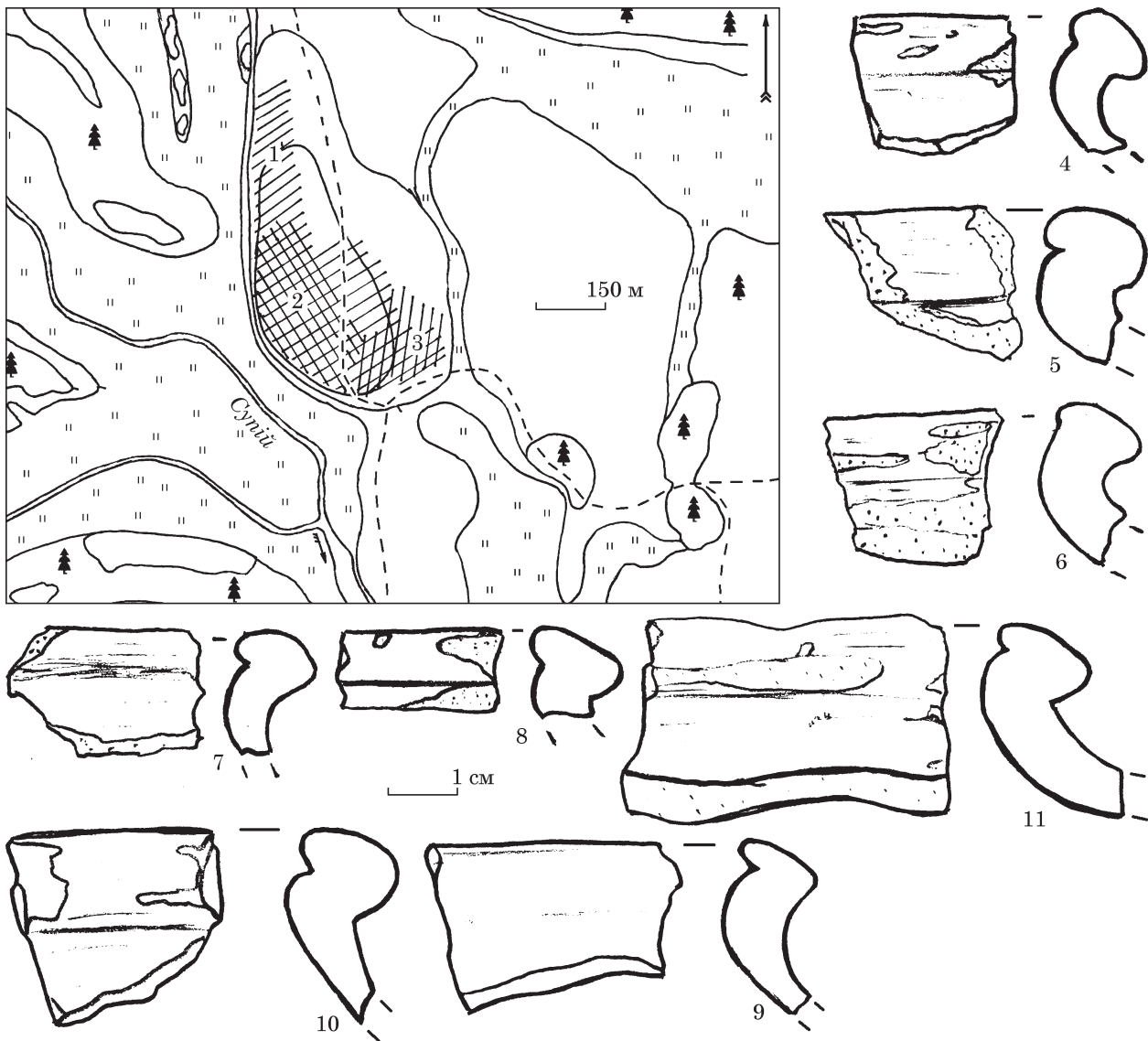

Рис. 9. План-схема поселення Домантове II, поширення культурного шару: 1 — ліпна кераміка, епоха бронзи; 2 — гончарна кераміка, XIII—XIV ст.; 3 — гончарна кераміка, XVIII—XIX ст.; 4—11 — знахідки кераміки XIII—XIV ст.

Хмельницький р-н Київська обл. (Кучера 1970, с. 217—225), городище поблизу с. Залізки Золотоніського р-ну Черкаської обл. (Марченко та ін. 2020, с. 240; Моргунов 2018, с. 196, рис. 68: 10), городище при хуторі Миклашівському Глобинського р-ну Полтавської обл. (Кучера 1962, с. 89—108), городище-гавань біля с. Воїнська Гребля Глобинського р-ну Полтавської обл. (Довженок та ін. 1966). Інші ж доступні для подальших досліджень: городище поблизу с. Ліпляве Канівського р-ну Черкаської обл. (Кучера та ін. 1984, с. 134), городище с. Бубнів Золотоніського р-ну Черкаської обл. (Прядко 2016а, с. 132—139), городище с. Домантове Золотоніського р-ну Черкаської обл. (Прядко 2016б, с. 208—210). Безперечно, вказана мережа городищ Дніпровської оборонної лінії є не повною. Оскільки серед цієї групи пам'яток, виділяється система розташування їх через

кожні 12—20 км. Подібну систему будівництва фортець можливо прослідкувати й по рр. Трубіж (Андруші, Переяслав, Гайшин, Пристроми, Баришівка, Русанів, Світільня, Заворичі — через кожні 7—15 км) та Сула (Воїнська Гребля, Жовнино-Палянівщина, Жовнино (літ. Желні), Кліщенці, Ляшівка, Велика Бурімка I, II, Чутівка, Тарасівка, Лукомль, Мацківці, та інші — через кожні 6—15 км). Відмінність становить Трубіжська оборонна лінія, в якій відсутні «Змієві вали» між городищами.

Таким чином на підставі виявленого археологічного матеріалу, городище Домантове, виникло на початку XI ст., а в середині XII ст. уже представляло значне укріплене поселення в гирлі Супою, яке виконувало ще й функції пристані на Дніпровсько-Супійських водних шляхах Переяславської землі.

ЛІТЕРАТУРА

- Андріяшев, О. 1931. Нарис історії колонізації Переяславської землі до початку XVI в. *Записки історико-філологічного відділу ВУАН*, XXVI, с. 1-29.
- АЮЗР 1893. *Архив Юго-Западной России*. 1, VIII. Київ: Университет Св. Владимира.
- Барсов, Н. П. 1865. *Материалы до историко-географического словаря России*. Вильна: Тип. А. Сыркина.
- Беляева, С. О., Кубишев, А. І. 1995. *Поселення Дніпровського Лівобережжя X—XV ст. (за матеріалами поселень поблизу сіл Комарівка та Озаричі)*. Київ: Наукова думка.
- Беляшевский, Н. Ф. 1905. Из записной книжки. *Археологическая летопись Южной России*, 1—2, с. 35-37.
- Довженок, В. Й., Гончаров, В. К., Юра, Р. О. 1966. *Древнерусское місто Воїнь*. Київ: Наукова думка.
- Ипатьевская... 2001. *Ипатьевская летопись*. Полное собрание русских летописей, 2-е изд. 2. Москва: Языки славянской культуры.
- Капустин, К. М. 2011. Археологічні пам'ятки Середньої Наддніпрянщини середини XIII — XV ст. (за матеріалами розвідок кінця 1940-х — початку 1980-х рр.). *Археологія*, 4, с. 119-127.
- Кучера, М. П. 1962. Древноруське городище в х. Миклашевському. *Археологія*, XIV, с. 89-108.
- Кучера, М. П. 1968. До питання про древнеруське місто Устя на р. Трубіж. *Археологія*, XXI, с. 244-249.
- Кучера, М. П. 1970. Давноруське городище біля с. Городище під Переяслав-Хмельницьким. *Археологія*, XXIV, с. 217-225.
- Кучера, М. П. 1978. Давноруські городища в західній частині Переяславщини. *Археологія*, 25, с. 21-31.
- Кучера, М. П. 1987. *Змиевы валы Среднего Поднепровья*. Київ: Наукова думка.
- Кучера, М. П., Беляева, С. А., Блажевич, Н. В., Горішний, П. А., Іченська, О. В., Орлов, Р. С., Сміленко, А. Т., Сухобоков, О. В. 1984. *Древнерусские поселения Среднего Поднепровья (археологическая карта)*. Київ: Наукова думка.
- Куштан, Д. П., Ласковський, В. Г. 2016. *Археологія та рання історія Черкас*. Київ; Черкаси: ІА НАН України.
- Кушнір-Марченко, К. Ф. 1948. *Моя дослідницька праця по археології Іркліївщини і суміжних роботах у 1910—46 рр.* Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. Вернадського, ф. 133, оп. 1, спр. 58, арк. 22.
- Літопис... 1989. *Літопис Руський за Іпатським списком*. Переклав Л. Махновець. Київ; Дніпро.
- Ляскоронський, В. Г. 1903. *История Переяславской земли с древнейших времен до половины XIII в.* Київ: Тип. Н. А. Гирич.
- Максимович, М. А. 1880. *Собрание сочинений*. III. Київ: Тип. М. П. Фрица.
- Марченко, О., Сиволап, М., Прядко, О., Деткін, А., Борисов, А. 2020. Обстеження поселення в урочищі Залізьки 2. *Археологічні дослідження в Україні 2018 р.*, с. 240.
- Моргунов, Ю. Ю. 2019. *Историческая география Переяславской земли (Святослав Игоревич — Ярополк Владимирович)*. Вологда: Древности Севера.
- Оногда, О. В. 2008. Основні типи кераміки Середньої Наддніпрянщини другої половини XV — початку XVI ст. *Археологія*, 4, с. 55-63.
- Петрашенко, В. А. 2004. *Древнерусское село (по материалам поселений у с. Григоровка)*. Київ: Академперіодика.
- Почепцов, В. Ф., Почепцова, Є. В. 2002. *Домантів*. Черкаси: Відлуння-Плюс.
- Пономаренко, М. Ф. 1991. *Золотоніщина*. Черкаси: Редакційно-видавничий відділ облпреси.
- Прядко, О. О. 2015. *Розвідки на території Золотоніського району*. НА ІА НАН України, ф. 64, 2015/55.
- Прядко, О. О. 2016а. Давноруське городище Бубнів на переяславському Лівобережжі Дніпра. В: Зозуля, С. Ю. (ред.). *Ніжинська старовина: Збірник регіональної історії та пам'яткознавства*. Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПШ, с. 132-139.
- Прядко, О. О. 2016b. Розвідки на території Золотоніського району. *Археологічні дослідження в Україні 2015 р.*, с. 208-210.
- Прядко, О. О. 2017. *Розвідки на території Лівобережної Черкащини*. НА ІА НАН України, ф. 64, 2017/35.
- Прядко, О. О. 2018. Новые данные о памятниках древнерусского времени нижнего течения р. Супой. *Revista archeologica*, XIV, 1, с. 50-58.
- Прядко, О. О. 2019. Розвідки на території Лівобережної Черкащини. *Археологічні дослідження в Україні 2017 р.*, с. 314-316.
- План... 1746. План містечка Домонтово с проектом. *Російський державний військово-історичний архів*, ф. 846, оп. 16, спр. 21904, арк. 1.
- Товкайло, М. Т., Тетеря, Д. А. 2003. Матеріали з охоронних досліджень на території посаду Переяслава Руського в 2001 р. *Археологічні дослідження в Україні 2001—2002 рр.*, с. 46-48.
- Чайка, С. 2011. *Пісочен на Суної*. Черкаси: Вертикаль.

REFERENCES

- Andriiashev, O. 1931. Narys istorii kolonizatsii Pereiaslavskoi zemli do pochatku XVI v. *Zapysky istoryko-filolohichnoho viddilu VUAN*, XXVI, s. 1-29.
- AJUZR 1893. *Arkhir Iugo-Zapadnoi Rossii*. 1, VIII. Kiev: Universitet Sv. Vladimira.
- Barsov, N. P. 1865. *Materialy do istoriko-geograficheskogo slovaria Rossii*. Vilna: Tip. A. Syrkin.
- Bieliaieva, S. O., Kubyshev, A. I. 1995. *Poselennia Dniprovskoho Livoberezhzhia X—XV st. (za materialamy poseleni poblyzu sil Komarivka ta Ozarychi)*. Kyiv: Naukova dumka.
- Beliashevskii, N. F. 1905. Iz zapisnoi knizhki. *Arkheologicheskaiia letopis Iuzhnoi Rossii*, 1—2, s. 35-37.
- Dovzhenok, V. Y., Honcharov, V. K., Yura, R. O. 1966. *Drevneruske misto Voyn*. Kyiv: Naukova dumka.
- Ipatyevskaia... 2001. *Ipatyevskaia letopis*. Polnoe sobranie ruskikh letopisei, 2-e izd. 2. Moskva: Iazyki slavianskoi kultury.
- Kapustin, K. M. 2011. Arkheolohichni pam'iatky Serednoi Naddniproshchyny seredyny XIII — XV st. (za materialamy rozvidok kintsia 1940-kh — pochatku 1980-kh rr.). *Arkheologia*, 4, s. 119-127.
- Kuchera, M. P. 1962. Drevnoruske horodyshe v kh. Myklashevskomu. *Arkheologia*, XIV, s. 89-108.
- Kuchera, M. P. 1968. Do pytannia pro drevneruske misto Ustia na r. Trubizh. *Arkheologia*, XXI, s. 244-249.
- Kuchera, M. P. 1970. Davnoruske horodyshe bilia s. Horodysheche pid Pereiaslav-Khmelnyskym. *Arkheologia*, XXIV, s. 217-225.
- Kuchera, M. P. 1978. Davnoruski horodyshe v zakhidni chastyi Pereiaslavshchyny. *Arkheologia*, 25, s. 21-31.
- Kuchera, M. P. 1987. *Zmievyy valy Srednego Podneprovia*. Kiev: Naukova dumka.
- Kuchera, M. P., Beliaeva, S. A., Blazhevich, N. V., Gorishnii, P. A., Ichenska, O. V., Orlov, R. S., Smilenko, A. T., Sukhobokov, O. V. 1984. *Drevnerusskie poselenia Srednego Podneprovia (arkheologicheskaiia karta)*. Kiev: Naukova dumka.

Kushtan, D. P., Laskovskyi, V. H. 2016. *Arkheolohiia ta rannia istoriia Cherkas*. Kyiv; Cherkasy: IA NAN Ukrainy.

Kushnir-Marchenko, K. F. 1948. *Moia doslidnytska pratsia po arkheolohii Irkliiushchyny i sumizhnykh robotakh u 1910—46 rr.* Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. Vernadskoho, f. 133, op. 1, spr. 58, ark. 22.

Litopys... 1989. *Litopys Ruskyi za Ipatskym spyskom*. Pereklad L. Makhnovets. Kyiv; Dnipro.

Liaskoronskii, V. G. 1903. *Istoriia Pereiaslavskoi zemli s drevneishikh vremen do poloviny XIII v.* Kiev: Tip. N. A. Girich.

Maksimovich, M. A. 1880. *Sobranie sochinenii*. III. Kiev: Tip. M. P. Fritca.

Marchenko, O., Syvolap, M., Priadko, O., Dietkin, A., Borysov, A. 2020. *Obstezhennia poselennia v urochyschi Zalizky 2. Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2018 r.*, s. 240.

Morgunov, Iu. Iu. 2019. *Istoriicheskaia geografiia Pereiaslavskoi zemli (Sviatoslav Igorevich — Iaropolk Vladimirovich)*. Vologda: Drevnosti Severa.

Onohda, O. V. 2008. *Osnovni typy keramiky Serednoi Naddniproianshchyny druhoi polovyny XV — pochatku XVI st.* *Arkheolohiia*, 4, s. 55-63.

Petrashenko, V. A. 2004. *Drevnerusskoe selo (po materialam poselenii u s. Grigorovka)*. Kiev: Akadempriodyka.

Pocheptsov, V. F., Pocheptsova, Ye. V. 2002. *Domantiv*. Cherkasy: Vidlunnia-Plius.

Ponomarenko, M. F. 1991. *Zolotonishchyna*. Cherkasy: Redaktsiino-vydavnychi viddil oblpresy.

Priadko, O. O. 2015. *Rozvidky na terytorii Zolotoniskoho raionu*. NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 2015/55.

Priadko, O. O. 2016a. *Davnoruske horodyshche Bubniv na pereiaslavskomu Livoberezhzhi Dnipra*. In: Zozulja, S. Y. (ed.). *Nizhynska starovyna: Zbirnyk rehionalnoi istorii ta pam'iatkoznavstva*. Kyiv: Tsentri pam'iatkoznavstva NAN Ukrainy i UTOPIK, s. 132-139.

Priadko, O. O. 2016b. *Rozvidky na terytorii Zolotoniskoho raionu. Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2015 r.*, s. 208-210.

Priadko, O. O. 2017. *Rozvidky na terytorii Livoberezhnoi Cherkashchyny*. NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 2017/35.

Priadko, O. O. 2018. *Novye dannye o pamiatnikakh drevnerusskogo vremeni nizhnego techeniia r. Supoi*. *Revista archeologica*, XIV, 1, s. 50-58.

Priadko, O. O. 2019. *Rozvidky na terytorii Livoberezhnoi Cherkashchyny. Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2017 r.*, s. 314-316.

Plan... 1746. *Plan mistechka Domontovu s proektom*. Rossiyskiy derzhavnyi viiskovo-istorychnyi arkhiv, f. 846, op. 16, spr. 21904, ark. 1.

Tovkailo, M. T., Teteria, D. A. 2003. *Materialy z okhoronnykh doslidzhen na terytorii posadu Pereiaslavlia Ruskoho v 2001 r.* *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2001—2002 rr.*, s. 46-48.

Chaika, S. 2011. *Pisochna na Supoi*. Cherkasy: Vertykal.

O. O. Pryadko

DOMANTOVO HILLFORT IN THE SUPII RIVER MOUTH

The paper is devoted to the results of exploratory archaeological research in 2015—2017 in the Domantovo village of Zolotonosha district of Cherkasy region

(the village was resettled in the late 50s of the XX century due to the construction of the Kremenchuh reservoir). The author considered the thesis about the possible variant of localization of the chronicle Dubnytsia at the mouth of the Supii River. The chronicle city is mentioned in the chronicle in 1155 in the events connected with the Cumans arrival in the Pereiaslav region. N. P. Barsov, M. O. Maksymovych, V. H. Liaskoronskyi, O. M. Andriyashchev, L. E. Makhnovets versions of localization of the chronicle Dubnytsia are analyzed. Detailed description of the hillfort and the fortified suburb (posad) is provided. Archaeological materials discovered on the territory of the site were analyzed not only by the author, but also by other researchers (M. F. Ponomarenko and V. F. Pocheptsov). Finds of Old Rus time from the site are presented in the exhibitions of Zolotonosha and Domantovo museums. The localization, discovery and introduction into scientific circulation of the previously unknown site would hardly be possible without a detailed manuscript plan of Danylo de Bosket made in 1746. The ancient hillfort is marked in the center of the castle near the Supii River in the form of dominant round hill. Today, the moats from the castle and the suburb (posad) are almost invisible visually but they are clearly visible on satellite images.

The detailed description of the topographic situation is provided, according to which the advantage of the waterway over overland in the Domantovo microregion becomes clear.

The analogies with the nearest fortresses of the Pereiaslav region in the mouths of the Trubizh and the Sula rivers are provided — respectively the chronicle towns of Ustia and Voin. In addition Domantovo hillfort was the part of the Dnipro defensive line, which included the «Serpent's Wall» the moat of which faces the Dnipro River. Research results indicate that the Domantovo hillfort arose at the beginning of the XI century, and in the middle of the XII century already represented a significant fortified settlement at the Supii mouth which also served as a pier on the Dnipro-Supii waterways of Pereiaslav region.

Keywords: Domantovo, Pereiaslav region, Dubnytsia, hillfort, castle, fortified posad, Old Rus' time, mouth of the Supii River.

Одержано 6.12.2020

ПРЯДКО Олександр Олегович, кандидат історичних наук, завідувач науково-дослідного сектору, Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», Переяслав, Україна.

PRYADKO Olexandr, Ph. D., Head of the Research Section, Pereiaslav National Historical and ethnographic reserve «Pereiaslav», Pereiaslav, Ukraine.

ORCID: 0000-0002-2630-9853, e-mail: olexandr.pryadko555@gmail.com.